

En konfliktfylld uppväxt

TEXT: NANCY HATCH DUPREE

ÖVERSÄTTNING: CHARLOTTE HJUKSTRÖM

När man läser om situationen för Afghanistans barn i dag är det lätt att man blir nedstämd. Det råder ingen tvekan om att barnen drabbas hårdare än de flesta av landets många bekymmer. Ändå är det som om framtiden känns ljusare när man träffar dem, eftersom de utstrålar en sådan energi. Det är denna energi som måste underblåsas om barnen ska kunna förverkliga hela sin potential. Man får självfallet inte negligera det faktum att många – alltför många – barn lever under förfärliga omständigheter. Men om man bara koncentrerar sig på de negativa sidorna utan att dra nytta av all den smittande och kraftfulla energin som finns slår man undan benen för många kreativa biståndsprojekt.

Visst är det nödvändigt med bättre sjukvård och utbildning. Fattigdomen måste lindras och människor måste få bättre bostäder. Självfallet. Men när de här behoven ska mötas är det alltför vanligt att biståndets fokus fastnar på metoder och strukturer, siffror och organisation, medan barnen själva brukar betraktas som nödlidande understödstagare utan egna röster. I själva verket har de mycket att säga och det är mycket som de vuxna behöver få höra. För att ta ett exempel: Vad har barnen för känslor kring sina erfarenheter av krig och landsflykt, sina roller, sina behov och sina önskningar? Det vet vi egentligen inte. Men vi borde veta det.

I DEN AFGHANSKA KULTUREN har barnen fasta regler att hålla sig till. Många av reglerna härstammar från föreskrifter i Koranen, enligt vilken familjen är helig och barnen är skyldiga att föra denna helgade institution vidare. Allt man gör får effekter för familjens heder. De afghanska barnen följer dessa bud. Vid de få nationella konferenser med barnperspektiv som hållits sedan 2002 talade barn från hela Afghanistan klart och tydligt om plikten att respektera de äldre, att lyda utan att ifrågasätta, att tala först när man blir tilltalad, att följa de vedertagna etikettsreglerna, att inte föra oväsen eller skratta för högt. Det är viktigt att följa dessa regler, förklarade barnen, eftersom de inte vill skämma ut sina familjer.

Men barnen efterlyste också en mer positiv dialog i hemmen, så att de inte bara tilläts att uttrycka sina åsikter och sin irritation utan även att ställa frågor. Tiderna har förändrats, hävdade de, och nu längtade de efter att få tänka själva, uttrycka sina känslor och utbyta information om otrevliga ämnen som de flesta vuxna brukar vara förtagna om, såsom familjeproblem, nationella angelägenhe-

ter och händelser i världen runt omkring dem. Med andra ord ansåg de att deras erfarenheter berättigar dem till att bli betraktade som aktiva, respekterade och delaktiga familjemedlemmar i stället för beskyddade och beroende påhäng. Deras önskan om att få ta en aktiv del i framtiden uttrycktes med stor kraft – på ett sätt som visade deras tro på vad de vill och vad de tror att de klarar av.

AFGHANSKA BARN HAR ALLTID FÅTT axla ett vuxenansvar mycket tidigt. De flesta får inte uppleva någon ungdomstid, någon övergångsperiod då de flyttar hemifrån och utbildar sig tillsammans med jämnåriga. Från och med 10–12-årsåldern får pojkarna på landsbygden börja arbeta på fälten med sina fäder och hjälpa mödrarna med de mindre barnen. Flickorna får redan vid fem eller sex års ålder passa småsyskonen, sköta om djuren och utföra andra hushållssysslor under mödrars och farmödrars handledning för att själva bli duktiga husmödrar. På samma sätt får de stadsbarn som inte har råd med skolgång mycket tidigt bli lärlingar eller arbetare för att bidra till familjens försörjning. Med en sådan barndom lär man sig beslutsfattande, anpassningsförmåga och ledarskap. Men trots att de tar så mycket ansvar brukar dessa barn sällan ges möjlighet att delta i diskussionerna kring familjens ekonomi.

Den förhärskande tron på den patriarkala auktoriteten som basen för familjens heder innebär att unga pojkar har rätt att kritisera sina äldre systrar om de bryter mot *pardah*, vilket gör att pojkarna känner sig starka och manliga. Det är därför inte förvånande att mängder av ynglingar var fyllda av längtan att ansluta sig till *jihad* långt innan de avslutat sin utbildning. Inga vädjanden bet på deras entusiasm. Alla väpnade grupper höll sig med barnsoldater, även talibanerna som tog dem direkt till Afghanistan från sina religiösa skolor i Pakistan. Problemet med barnsoldaterna och deras demobilisering får därför avsevärd uppmärksamhet för närvarande.

RAPPORTERNA OM BARN SOLDATER handlar till stor del om tvångsrekrytering och om påtryckningar mot familjerna som fick bidra med sina söner för att fylla de regionala kommandanternas kvoter. Många utblottade familjer överlämnade sina barn frivilligt eftersom de var i desperat behov av den blygsamma ersättning de fick. Andra barn, som hade blivit föräldralösa efter bombningar eller kommit ifrån sina splittrade familjer, fann en trygghet och en surrogatfamilj i de militära enheter som gav dem skydd, mat, kläder och någon gång en elementär utbildning.

Barnen användes som spioner, budbärare, kockar och säkerhetsvakter; de fick bära vapen, vatten och förnödenheter; de fick hjälpa till i köket och gräva skyttegravar. De

Nancy Dupree är stående krönikör i Afghanistan-nytt. I dagarna fyller Nancy 80 år – Afghanistan-nytt och SAK skickar de varmaste gratulationerna.

utsattes också för övergrepp, även sexuella. Nästan alla blev vittnen till flera traumatiska händelser. Få av dem kom därifrån välbehållna, och upplevelserna har påverkat dem både fysiskt och psykiskt. Många av dem lider nu av olika symptom såsom mardrömmar, depression och en stark känsla av otrygghet. Andra har utvecklat en snedvriden verklighetsuppfattning och funnit lösningen på problemen i en gevärspipa. Något som är positivt är emellertid att dessa barn under de hemska åren lärde sig kreativa sätt att hantera svårigheter och ta initiativ. Detta är en tillgång som ofta förbises.

ETT LANDSOMFATTANDE demobiliseringsprogram för att återanpassa barnsoldaterna inleddes 2004 för att hjälpa

14–18-åringar med utbildning och omskolning så att de ska kunna skapa sig en försörjning i sina egna hemtrakter. Bland annat kan de gå ettåriga kurser i till exempel boskapsskötsel, maskinteknik, klädsömnad, murarkonst eller snickeri. Målet är att dessa ungdomar ska kunna spela en konstruktiv roll i sina lokalsamhällen. De ska också kunna få psykosocialt och ekonomiskt stöd men bristen på expertis och samhällsservice på de områdena, liksom de snålt tilltagna bidragen utifrån, ställer stora hinder i vägen. Dessutom råder det ett stort underskott på basinformation om tillståndet för de före detta barnsoldaterna, och därför har man ingen fullständig bild av problemets omfattning.

Det har uppstått en helt ny form av övergrepp mot barn som är synnerligen motbjudande. Afghanistans oberoende människorättskommission har upptäckt att trafficking, människohandel, med barn har blivit ett mycket allvarligt problem, även om det inte heller där finns några exakta siffror. Barn blir bortrövade ibland så tidigt som i fyraårsåldern och skickas utomlands, där de kan sättas i tvångsarbete som gränsar till slaveri, bli av med sina inre organ, tvingas till prostitution, skickas ut som tiggare eller bli jockeyer i kamelkapplöpningarna i gulfstaterna. Andra barn används för att smuggla vapen och narkotika över gränserna. Pojkar som kommer till storstäderna för att söka arbete är särskilt utsatta, liksom de flickor och pojkar som letar mat på soptipporna. En del

föräldrar vågar inte längre låta sina barn gå till skolan av rädsla för att de ska bli kidnappade på vägen. Fattigdomen, en svag ekonomi som ger få arbetstillfällen, laglösheten och det illa fungerande rättsmaskineriet gör det svårt att komma till rätta med de här övergreppen.

DESSA FÖRETEELSER, som är typiska för länder som är eller nyligen har varit i krig, är bara de senaste tillskotten på listan över problem som gör barnen till den mest sårbara delen av befolkningen. Barnadödligheten är en av de högsta i världen. Hela 85 procent av de sjukdomar som orsakar de många dödsfallen hos barn under fem år går att förebygga, men majoriteten av befolkningen känner inte till detta eftersom det är svårt att nå många områden och sjukvårdens

resurser är otillräckliga. De vitt utbredda infektionssjukdomarna är särskilt livsfarliga för barn som lider av akut undernäring, och det gör nästan alla. Förlossningsskador och landminor toppar listan över orsakerna till fysiska och psykiska handikapp hos barn. Extrem fattigdom ökar riskerna. Alla dessa faktorer bidrar till den fattigdom som förhindrar en hälsosam tillväxt både för enskilda individer och för hela landet.

Skolutbildning kan förbättra förhållandena genom att återställa en känsla av normalitet, uppmuntra tolerans, ge människor färdigheter som de kan försörja sig på, gynna återuppbyggnaden och bidra till samhällsbygget. Men som jag har varit inne på tidigare hjälper det inte att öka antalet inskrivna elever. Om inte hela skolsystemet reformeras och knyts ihop med andra led i åter-

uppbyggnadsprocessen, kommer de ökande siffrorna att förvärra situationen i stället för att förbättra den.

DET ÄR ALLMÄNT KÄNT att investeringar i barnen är en nyckelfaktor för en nations återhämtning efter ett krig. Den afghanska kulturen sätter stort värde på barnen. Detta är en tillgång. Afghanska ungdomar vill bli aktiva deltagare i samhällsbygget. Det är också en tillgång. Barn kan vara övertygande förkämpar för en positiv samhällsutveckling. Det är därför lämpligt att de som planerar och de som ska genomföra förändringarna tar med dessa värdefulla tillgångar i sina strategier. ■

” Barn blir bortrövade ibland så tidigt som i fyraårsåldern och skickas utomlands, där de kan sättas i tvångsarbete som gränsar till slaveri, bli av med sina inre organ, tvingas till prostitution, skickas ut som tiggare eller bli jockeyer i kamelkapplöpningarna i gulfstaterna.